

distanță în timp și evoluția sa plastică îl fac să o judece adeseori cu ochii unui critic obiectiv și sever. O etapă depășită și care nu-l mai reprezintă întru totul, o temă preferată ce se repetă ca un leit-motiv cu diverse variante — așa cum întâlnim la Ion Gheorghiu — schimbarea bruscă a paletel, mutațiile de la un gen la altul, influențele și impulsurile receptate din afară — iată numai cîteva din subiectele pe care le abordează astfel de interviuri menite să păstreze în fonoteca muzeului.

Pornind de la discutarea anumitor lucrări ce se află în colecțiile muzeului, se ajunge firesc la păreri de ordin general asupra operei de artă, a vizionării plastice proprii fiecărui artist, a preferințelor și a tendințelor sale proiectate în viitor.

Personalități artistice ca Marius Bunescu, Ion Jalea, Cecilia Cuțescu-Storck și Henri Catargi, Michaela Eleuteriade și Rudolf Schweitzer-Cumpăna, Constantin Piliuță, Ion Bijan, Ioana Kassargian și Ion Sălișteanu, Elena Greculescu, Ion Gheorghiu și-a au înțeles însemnatatea acestui material documentar sonor — primul de acest fel în muzeele și colecțiile din țara noastră — și au căutat să-și explice lucrările, anecdotul lor, metamorfoza complicată a faptelor, a ideilor și a sentimentelor transformate în imagini plastice.

Fiecare din aceste înregistrări este însăși de fișă și fotografia lucrării la care se referă artistul, în aşa fel încât informarea să fie cît mai completă și cît mai documentată științific.

In afara înregistrărilor care cuprind părările și explicațiile artiștilor plastici români despre lucrările lor, fonoteca muzeului păstrează un material interesant asupra comunicărilor și discuțiilor purtate cu ocazia Colocviului internațional „Constantin Brâncuși”, în legătură cu prezentarea expoziției „Pictura contemporană franceză” de către Maurice Allmand — comisarul expoziției — și opinile despre artă ale sculptoarei Irina Codreanu și ale pictorului Marcel Iancu, ce ne-au vizitat țara. De asemenea se pot asculta prelegerile ținute în muzeu de dr. Daniel Ruzo (Peru), având ca temă „Cultura masma din America de Sud” sau ale doamnei Madeleine Jarri-Paris, inspector principal la Mobilier National, tratind despre „Manufacture Gobelins” și „Tapiseria contemporană franceză”.

Dacă în față unei opere de artă se ridică dificultăți de înțelegere, sau nesiguranță în ceea ce privește procedeele plastice sau tehnice, explicațiile cele mai potrivite și precise pot fi oferite în primul rînd de creatorul ei.

Lărgirea orizontului de cunoaștere a unei lucrări artistice, îmbogățirea datelor care definesc geneza ei, extinderea posibilităților de pătrundere a sensurilor ei și de transmitere a lor către cei interesați — acesta este scopul fonotecii documentare din Muzeul de Artă al R.S. România.

M U Z E E

MUZEUL

UNIRII

DIN

ALBA IULIA

STELIAN POPESCU

În cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 50 de ani de la Unirea Transilvaniei cu România, la noul complex muzeistic din Cetatea Alba Iulia s-a organizat Muzeul Unirii, care prin conținutul și modul său de organizare, sintetizează, logic, într-un cadru arhitectonic adecvat, lupta seculară a poporului nostru de pe ambele versante ale Carpaților, pentru făurirea statului național unitar. În 9 săli cu o suprafață de expunere de circa 1500 m², sunt prezentate peste 2500 de exponate, din care foarte multe piese originale unice în întregă țară.

In prima sală este expusă harta care reprezintă teritoriul locuit de către cea mai veche populație, menționată de izvoarele antice: getodaci. Alături de hartă remarcăm textul care subliniază faptul că poporul român a luat naștere în mileniul I e.n. ca rezultat al contopirii elementului dacic cu cel roman și al asimilării treptate a altor populații.

Prezentând ideea formării poporului român și a continuității sale, exponatele din cea de-a II-a sală înfățișeză cîteva din obiectele descoperite în urma săpăturilor arheologice. Fotografii reprezentând imagini ale vechilor așezări dacice ca Blidaru, Costești, Sarmizegetusa sau

• EXPOZIȚII • COLECȚII

ale fortificațiilor romane de pe întreg teritoriul patriei noastre, completeate de o hartă a principalelor așezări dacice și romane, sau de scene elocvente de pe Columna Traiană vin să ilustreze semnificativ contopirea elementului dacic cu cel roman, ilustrând totodată continuitatea acestei populații pe teritoriul patriei noastre. Populația daco-romană — după cum atestă materialele expuse, cit și informațiile scriitorilor greci și bizantini — a continuat să locuiască în Dacia după retragerea stăpinirii romane în anul 271.

nimus menționează existența voievodatului român din Transilvania, condus de Gelu și luptele acestuia cu ostile maghiare, iar fragmentul din diploma acordată de către Bela al IV-lea, regele Ungariei, cavalerilor ioaniți, în 1247 semnează existența în jinurile dintre Carpați și Dunăre a cinci formațiuni politice: Tara Severinului, voievodatele lui Litovoi și Seneslau, cnezatele lui Ioan și Farcaș. Harta expusă indică locul unde se aflau aceste cnezate și voievodate de pe teritoriul țării noastre.

Dezvoltarea forțelor de producție, întărirea

Fig. 1. Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba-Iulia.

Un mare număr de panouri relevă faptul că, paralel cu procesul de formare a poporului român și mai ales în perioada de sfîrșit a acestui proces — secolele IX—X, — ca urmare a dezvoltării social-economice a populației au luat ființă primele formațiuni prestateale feudale: cnezatele și voievodatele. Despre existența și denumirea acestor cnezate și voievodate ne informează unele importante izvoare scrise, după care s-au expus cîteva facsimile. De exemplu, fragmentul din *Gesta Hungarorum* a lui Ano-

din toate punctele de vedere a voievodatele în secolele XI—XIV, condițiile prielnice externe au dat posibilitatea conducătorilor politici și militari români să treacă la acțiunea de unire a cnezatelor și voievodatelor.

„Formarea statelor feudale, — Transilvania, Tara Românească și Moldova — desprindem dintr-un text expus — a constituit o etapă importantă și necesară în evoluția istorică a poporului nostru. De-a lungul secolelor, între cele trei state s-au dezvoltat legături politice, eco-

nomicice și culturale, exprimind unitatea de neam, de limbă, de cultură și de interes a poporului român".

Este menționat de asemenea faptul că în secolul al XIII-lea, după o rezistență care a durat două secole, principatul Transilvaniei cade sub stăpînirea regatului maghiar.

O grupare unitară de exponate, în bună parte originale, din cea de-a III-a sală, atestă legăturile economice existente între cele trei țări române în secolele XIV—XVI. Pe un fond de ceramică este prezentată o hartă pe care sunt menționate centrele economice, drumurile comerciale, orașele, punctele de vamă, cetățile și posesiunile domnilor din Tara Românească și Moldova în Transilvania.

Schimbările comerciale între țările române au fost stimulate și printr-o serie de acte emise de cancelariile domnești. Din documentele originale expuse menționăm: privilegiul din 1386 acordat de Vladislav, domnul Țării Românești, negustorilor din Brașov, cel din 1415 acordat de Mircea cel Bătrîn, hrisovul lui Constantin Brâncoveanu, prin care donează Mitropoliei din Alba Iulia moșia Merișani etc.

De cealaltă parte a sălii sunt prezentate legăturile politice și militare, lupta întregului popor român pentru apărarea independenței împotriva jugului străin, în secolele XIV—XVI. Textele unor tratate, stampele principalelor bătăliei, fotografii ale principalelor cetăți din Moldova, Tara Românească și Transilvania, arme de epocă ilustrează lupta eroică dusă de poporul român sub conducerea vestișorilor domnilor și comandanți de oști Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Tepeș, Ștefan cel Mare, Petru Rareș etc. Pe o schiță este marcată campania comună antioțomană a lui Iancu de Hunedoara și Vlad Dracul — domnul Țării Românești. Alte panouri reliefază răscoalele țărănești din Transilvania, la care au participat înfrățiji, împotriva nobiliilor și statului feudal, țărani români, maghiari, sași, și care au constituit puternice lovitură date orînduririi feudale. În cea de-a patra sală a muzeului sunt ilustrate legăturile culturale dintre cele trei țări române în secolele XIV—XVI.

Sunt expuse portretele umaniștilor transilvăneni Nicolaus Olahus, Ion Honterus, Martin Opitz, Heltau Gaspar și ale mitropolitilor Varlaam, Dosoftei, Ivireanu — oameni legăți de aspirația spre cultură a maselor populare, în special ale celor orașenești, care au luptat împotriva ascetismului feudal și și-au adus o contribuție însemnată la dezvoltarea culturii și a limbii literare.

Sunt prezentate în original opere ale marilor cronicari și cărturari, Grigore Ureche, Miron Costin, stolnicul C. Cantacuzino, D. Cantemir. Atrag atenția *Noul Testament* tipărit la Alba Iulia de Simion Ștefan, *Palia de la Orăștie*, *Pravila de la Govora* etc.

Comunitatea de limbă și cultură a poporului român, atât de bine reprezentată în paginile croni-

cilor, a constituit o premisă fundamentală în menținerea conștiinței de unitate în evul mediu între români din Tara Românească, Transilvania și Moldova.

Formulind această idee importantă, cronicarul Constantin Cantacuzino în lucrarea „Istoria Țării Românești” — expusă în original scria: „*Însă rumânu înțeleg nu numai pe aceștia de aici ce și den Ardeal, cări încă și mai neaoși săi și pe moldoveni și toți cîți în altă parte se află și au această limbă... tot una săt*”.

Unul din marile momente ale istoriei noastre naționale, a luptei pentru săvârșirea statului național unitar, îl constituie domnia lui Mihai Viteazul, primul domitor român care a realizat, deși pentru scurtă vreme, unirea celor trei țări române. Marcat deosebit în muzeu prin stampe și documente ale vremii, care atestă mariile biruinți antiotomane ale lui Mihai Viteazul, acest moment este axat îndeosebi pe intrarea sa în Alba Iulia. Se remarcă documentul scris la 26 septembrie 1600 prin care Mihai Viteazul se intuțuia domn al Țării Românești, al Ardealului și al Moldovei.

Unitatea țărilor române realizată sub Mihai Viteazul nu a durat decât scurtă vreme, dar ea a avut valoare de simbol, amintirea sa dăinuind cu putere și constituind pentru mulți conducători din veacurile următoare, atât de o parte cit și de alta a Carpaților, un statonomic ideal politic.

Pe un alt panou este menționată cucerirea Transilvaniei de către Habsburgi, așa cum menționează textul din muzeu: „*La sfîrșitul secolului al XVII-lea Transilvania a fost incorporată în imperiul habsburgic. Împotriva regimului autocratic imperial, pentru libertate națională și revendicări sociale s-a dezvoltat lupta comună a românilor, maghiarilor, sașilor și socialistilor, înscrînd neuitate pagini de eroism*”. Sunt expuse portretele unor domnilor și principi ca: Gabriel Bethlen, Gheorghe Rakoczy I, Matei Basarab, Mihnea al III-lea, Constantin Șerban, C. Brâncoveanu etc. care au încheiat diferite alianțe între ei, au luptat împotriva Habsburgilor sau au dorit unitatea.

Distingem de asemenea, pe același panou, răscoala antihabsburgică din 1703—1711, condusă de Francisc Rakoczy al II-lea, la care au participat și cetele de haiduci conduse de Pintea Viteazul, după cum subliniază un document.

Este prezentată acțiunea și lupta inițiată de episcopul Inocențiu Micu Klein, care subliniază: „*Nățunea română nu este mai prejos nici uneia din celelalte nățuni ale Transilvaniei*”.

Inăsprirea asupririi naționale și sociale a adincit nemulțumirea maselor exploatație. RevoLTELE împotriva asupriorilor se intensifică pînă ce, în toamna anului 1784, țărani iobagi din Munții Apuseni se ridică la luptă sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan, ale căror chipuri domină acest panou. Stampe, fotografii și fragmente din documentele vremii înfățișează în mod sugestiv cauzele și desfășurarea

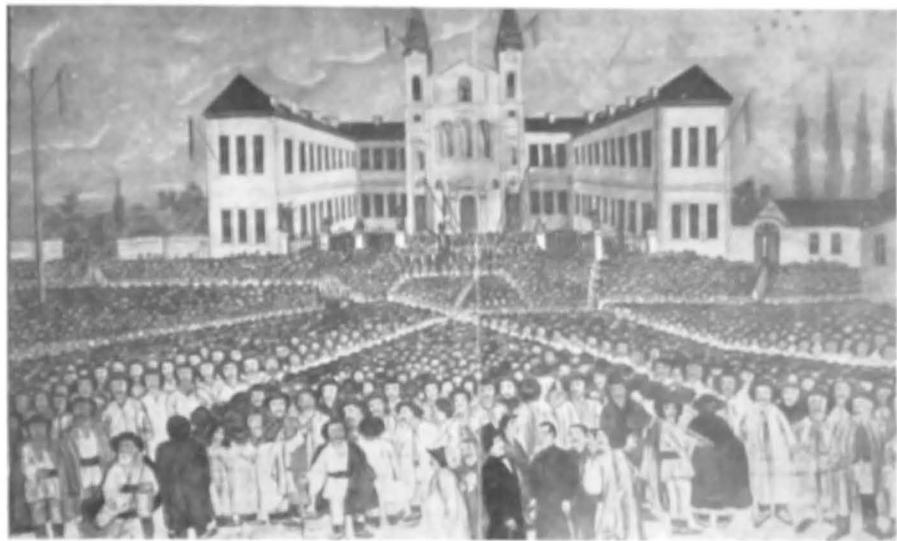

Fig. 2. Aspect de la Adunarea Națională de la Blaj, 3–5 mai 1848.

Fig. 3. Deschiderea Camerei Naționale, 26 februarie 1860.

răscoalei, măsurile luate de către organele repressive, martirul la care au fost supuși Horea și Cloșca. Bălcescu scria, referindu-se la această luptă socială că „Horea a scris programa politică și socială a revoluției viitoare”.

Continuând lupta împotriva asupririi habsburgice, români din Transilvania au elaborat în 1791, importantul document: „Supplex libellus Valachorum”, din care spicuim cîteva din principalele revendicări: — „Să se șteargă numurile odioase și jignitoare de toleranță, admisi etc., și națiunea română să fie reașezată în folosința tuturor drepturilor civile și regnolare.

— Să i se redea locul pe care l-a avut după marturie Conventului din Cluj — Mănăstur de la 1437.

— În Dietă și în funcții națiunea română să fie reprezentată proporțional cu numărul ei”.

In continuare, pe patru panouri, este prezentată ideologia iluministă și rolul ei în formarea culturii naționale române. Fotografi ce redau liceul vechi din Blaj, școală din Șcheii Brașovului, Liceul Păriștilor din Cluj, școală de la Sf. Sava, Academia Mihăileană din Iași, ca și portretele principaliilor iluministi — Gheorghe Șincai, Petru Maior, Gheorghe Lazăr, Eufrosin Potea, Dimitrie Tichindeal, Bolyai Farcaș etc. reliefază importanța acestui moment în dezvoltarea conștiinței noastre naționale la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea. După cum conchide un text din muzeu: „Ideologia iluministă, orientată împotriva feudalismului, a asupririi sociale și naționale, s-a manifestat puternic la cărturari și luptători din secolul al XVIII-lea, care au evidențiat originile daco-latine ale limbii române, continuitatea și unitatea poporului român. În același timp, figuri de seamă ale iluminismului s-au ridicat din rîndul populației maghiare și săsești din Transilvania”.

La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, ca urmare a dezvoltării forțelor de producție, s-au născut și dezvoltat relațiile de producție capitaliste. Tabelul expus în muzeu menționează existența a o serie de manufacтурuri de sticlă, hirtie, textile, ceramică din cele trei țări române.

Documente ale timpului dovedesc că țărani refuzau să indeplinească muncile pe moșii boieresci.

Nemulțumiți de privilegiile marilor boieri erau și tîrgovejii, meseriași, negustorii, proprietarii de manufacтурuri din rîndurile căror să a născut noua clasă socială în formare — burghezia.

Din aceste motive, ea participă la lupta țărănimii împotriva feudalismului în timpul mișcării revoluționare din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu. De remarcat documentele care scot în evidență problema unității românilor în timpul acestei mișcări.

Tudor Vladimirescu a cerut unirea Divanului Țării Românești cu cel al Moldovei.

Adincul ecou al mișcării în Transilvania este reliefat prin cîteva documente, din care spicuim un extras din raportul comitetului Hunedoarei, Alex. Nopcea: „În orice parte a imperiului habsburgic s-ar fi produs mișcarea, am fi primit cu liniște desfășurarea evenimentelor... dar nu în Transilvania, unde o mare parte a locuitorilor se compune din oameni care prin origine, nume, datini și limbă sint așa de strins înruditi cu locuitorii Țării Românești”.

Un spațiu deosebit de important din muzeu este afectat pregătirii ideologice a revoluției de la 1848 din țările române, avînd în vedere că această revoluție a fost precedată de o mare efervescentă ideologică și culturală, cu conținut progresist și revoluționar, reflectînd tendințele principale ale epocii: înălțarea servitupilor feudale și emanciparea națională.

Cu un deceniu înainte de revoluția de la 1848, partida națională condusă de Ion Cîmpineanu — care urmărea în programul ei „să nu mai fie decît un singur popor unit și independent” intenționa să treacă după cum atestă un document — la o „răscoală menită a realiza marele stat unitar Dacia”.

Sint expuse de ascențea, cronologic, primele ziarie și reviste românești ca: „Albina Românească”, „România”, „Dacia literară”, „Pro-pășirea”, „Magazin Istoric pentru Dacia” etc.

Unul din panourile centrale ale sălii a IV-a din muzeu este afectat în exclusivitate problemei unității naționale în revoluția de la 1848 din țările române. Din materiale expuse se vădăște faptul că problema constituției statului unitar a reieșit cu toată acuitatea în desfășurarea revoluției din 1848—1849. Evenimentele revoluționare au impuls concretizarea năzuințelor, clarificarea pozițiilor și definirea în programe ample a statului modern unitar ce se preconiza.

Sint expuse facsimile din programele revoluționarilor munteni, moldoveni și transilvăneni. Prin aceste programe s-a făurit cadru ideoologic al viitorului stat național românesc. Panoul este dominat de Adunarea națională de la Blaj din 3—5 mai 1848, reprezentată într-o acuarelă originală din fondul Muzeului din Alba Iulia, pe care este scrisă dorința legitimă a participanților la adunare: „Noi vrem să ne unim cu ţara”.

Un tabel grafic prezintă revoluționarii munteni și moldoveni participanți la Adunarea de la Blaj. O galerie de portrete, avînd la mijloc pe N. Bălcescu, Simion Bărnuțiu și M. Kogălniceanu, întregesc ideea de unitate națională în timpul revoluției.

Sint apoi relevante acțiunile comune ale revoluționarilor români, maghiari, sași — în timpul revoluției.

Masele populare de diferite naționalități din Transilvania erau animate de o puternică tendință spre crearea unui front comun al revoluției împotriva reacțiunii habsburgice. Necesității luptei unite au căutat să-i dea curs reprezentanților înaintați ai revoluționarilor români,

naghiari, secui și sași. Nerealizarea unității șepline în luptă a națiunilor asuprute a usurat ieiunile trupelor imperiale habsburgice, otomane și tariste care au înfăptuit revoluția.

În acest context este prezentată fotografia înfățișând întâlnirea lui N. Bălcescu și Avram Iancu în Munții Apuseni în 1849, alături de portretele lui Cezar Bolliac, Sandor Petőfi, toți militanți pentru unitate. În vitrine sunt expuse piese originale de mare valoare: sarica și fluieturul lui Avram Iancu, arme ale revoluționarilor pașoptiști.

Marcând activitatea emigranților în apusul Europei, distingem scrisorile lui N. Bălcescu adresate: „Fraților emigranți, munteni și moldoveni” în care sublinia: „Vrem să fie o nație, una puternică și liberă. Aceste condiții de putere nu le putem găsi decât în solidaritatea tuturor românilor, în unirea lor într-o singură nație, unire la care sunt meniți, prin naționalitate, prin aceeași limbă, obiceiuri și sentimente, prin poziția geografică, prin trecutul lor și în sfîrșit prin nevoie de a se păstra și a se mintui”.

Un alt panou special din aceeași sală, a IV-a, ilustrează aspirația de veacuri a poporului român, unirea Moldovei și a Țării Românești — la 24 ianuarie 1859.

Determinată de cerințele obiective ale dezvoltării economice și sociale, unirea Țării Românești cu Moldova a pus temelia statului național unitar al României moderne. Aici sunt expuse fotografii mari, diazo positive, care reflectă principalele evenimente din timpul unirii și lupta pentru recunoașterea ei de către puterile europene, portretul lui Alexandru Ioan Cuza și ale principalelor personalități politice: Mihail Kogălniceanu, Ștefan Golescu, Vasile Alecsandri etc.

Rolul hotăritor al luptei maselor populare pentru unire este sintetizat prin cuvintele marelui sfetnic al lui Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu care spunea că unirea este „actul energetic al întregii nații române”.

Unirea Principatelor a fost întâmpinată cu entuziasm nestăvilit în Transilvania, unde nou domitor era privit ca simbolul unității naționale pe plan statal. „Români din Transilvania numai la principate privesc... iar cind s-a ales Cusa domn, entuziasmul la români din Transilvania era poate mai mare decât în principate” scria în 1860 Alex. Papiu Ilarian — unul din colaboratorii apropiati ai lui Cuza. Remarcăm și figurile altor colaboratori transilvăneni ai lui Cuza ca: Ion Maiorescu, Simion Bărnuțiu, August Treboniu Laurian.

Sunt expuse referiri despre alegerea lui Cuza și reformele din vremea sa în zarele din Transilvania, eoul unirii în străinătate. Intrînd în cea de-a V-a sală a muzeului, remarcăm documente care marchează reinstituirea absolutismului în Transilvania, după înfringerea revoluției de la 1848—1849 și lupta românilor transilvăneni pentru libertate națională și socială.

Din hotărîrile Dietei Transilvaniei — aprilie 1863 — menționăm principalele cereri: „Naționea română se recunoaște prin lege, întocmai ca și celelalte nații și patru confesii sunt recunoscute ale Transilvaniei”.

Întrebunțarea limbii române alături de limba germană și maghiard ca limbă oficială”.

Din nr. 1 al revistei „Dacia”, martie 1861, desprindem textul: „Noi nu ne vom crede fericiți pînă cînd trîmbă Carpaților nu se va netezi dinaintea noastră”.

Următoarele expoziții atestă faptul că în anul 1867, curtea de la Viena a încheiat un pact cu aristocrația maghiară, în urma căruia Transilvania a fost înglobată în regatul maghiar. Populația românescă din Transilvania a continuat lupta sa de emancipare națională și socialistă împotriva regimului dualist, a politiciei de asuprire națională. Remarcăm în expoziție „Pronunciamentul de la Blaj din 1868” în care se arată printre altele: „Ne pronunțăm pentru autonomia Transilvaniei, pentru redescoperirea dietei transilvănenă pe baza unei adăvărate reprezentării poporale”.

În cealaltă parte a sălii sunt prezentate principalele societăți culturale și rolul lor în lupta socială și națională din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, rolul deosebit jucat de Academia Română, Astra etc.

Dezvoltarea industriei, a transporturilor și a comerțului interior și exterior, au determinat nașterea și dezvoltarea proletariatului, clasa cea mai înaintată a societății, purtătoarea idealurilor de progres, de eliberare socială și națională a poporului român.

Pe panoul privind începiturile mișcării muncitorești sunt expuse statutele „Casetei de prevedere și de economie a lucrătorilor tipografi din București”, înființată în 1858, fragment din statutul „Cercului de calfe meșteșugărești din Oradea”, înființat în 1869 și „Lucrătorul român” din 1872, articole și informații extrase din presa vremii, care relatează despre primele acțiuni greviste ale muncitorilor din țara noastră.

Subliniuindu-se faptul că încă de la înființarea ei, mișcarea muncitorească din România a avut legături cu mișcarea muncitorească internațională, alături de portretele dascăliilor proletariatului mondial K. Marx și Fr. Engels, sunt expuse documente care atestă existența unor secții ale Internaționalei I pe teritoriul țării noastre.

Celui mai important moment din această sală, — cucerirea independenței naționale în 1877 — îl este afectat un panou special. Facsimile din ziarele apărute în România și Transilvania, cîteva obiecte originale, scot în evidență aportul poporului român la desfășurarea războiului.

Este marcată poziția înaintată de sprijinire a războiului de către mișcarea socialistă. Spicuim din ziarul „Socialistul”, publicat cu această ocazie: „Astăzi e timpul cînd români, în avîntul și entuziasmul secolelor trecute, iau armele pentru a-și apăra independența”.

O contribuție însemnată la susținerea războiului au dat și românii din Transilvania. Subliniem documentele originale care atestă ofrandele diverselor comitete din Transilvania pentru sprijinirea războiului. Mulți transilvăneni au trecut frontieră în mod clandestin în România și s-au înrolat voluntari în armată. Fotografiile expuse, care înfățișează scene din bătăliile de la Grivița și Smîrdan, portretele unor ofițeri și soldați ce au căzut în luptă pentru dobândirea independenței naționale evocă erismul și patriotismul ostașilor români.

„Români s-au reîntors întăriți în calea lor de triumf, de admirare și stima Europei, pentru că au dovedit că acolo joas la Dunăre există un popor brav și îndrăgostește cunoaște chemarea sa” — spunea în 1878, deputatul român Partenie Cosma în Parlamentul de la Budapesta.

Sunt expuse cîteva facsimile din presa vremii despre eșoul internațional al dobândirii independenței naționale.

Proclamarea independenței României la 9 mai 1877 și confișcarea ei prin singele vîrsat pe cîmpul de bătălie, a marcat sfîrșitul luptei seculare pe care poporul român a dus-o împotriva asupririi turcesti, i-au întărit increderea în realizarea năzuințelor lui arzătoare: unirea tuturor românilor într-un stat unitar, independent, democratic.

La începutul sălii următoare sunt expuse cîteva documente, fotografii și grafice care ilustrează dezvoltarea social-economică a României și Transilvaniei la începutul secolului al XX-lea. Astfel, după cum ne arată un grafic, numărul muncitorilor a crescut în România de la 52 487 în 1902 la 263 629 în 1913—1914, iar în Transilvania numărul lor era de 175 530 în 1900. Sunt expuse de asemenea decrete, apărute în Monitorul Oficial, de încurajare a industriei naționale.

În această sală este prezentată în contextul evenimentelor și formarea Partidului național român din Transilvania în 1881. Sunt expuse portrete ale fondatorilor acestui partid printre care George Barițiu, Ioan Rațiu, Vicențiu Babeș etc.

Atrage atenția vizitorului un manifest original al Comitetului Central Executiv al P.N.R., „Către alegătorii români și sub-comitetele subcercuale din comitatul Aradului”. În continuare, pe două panouri, este prezentată activitatea presei democratice în sprijinul luptei naționale. Fotocopii și ziară originale ca: „Tribuna”, „Unitatea națională”, „România iredență”, „Gazeta Transilvanicii”, portretele lui I. Slavici, G. Secăsanu, Iacob și Aurel Mureșanu, scrisoarea lui Mihail Kogălniceanu către Aurel Mureșanu și alte documente completează această temă.

Un alt panou este afectat creării Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România, în 1893. O fotografie mare reprezentind delegații la Congresul al II-lea al P.S.D.M.R. din 1894 domină panoul privind înființarea partidului. Se află expus proiectul de program apărut în ziarul

„Munca” din 13 decembrie 1892. Cîteva documente atestă legăturile internaționaliste ale P.S.D.M.R.

Reținem un text care menționează că între mișcarea muncitorescă și socialistă pe ambele versante ale Carpaților s-au dezvoltat legături continue în procesul luptei revoluționare. Este prezentat un montaj de ziară și reviste ca „Népszava”, „Közelet”, „A munka ore”, „Volkswille” etc. în care sunt menționate aceste legături.

Un tabel grafic marchează principalele centre locale social-democrate din Transilvania, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, printre care: Arad, Cluj, Orăștie, Timișoara, Tg. Mureș etc. Foarte important este un document (listă) descoperit la Brașov, în care sunt trecute toate ziarele și revistele mișcării sociale din România care circulau în Transilvania.

O ampliere deosebită a cunoscut, în ultimele decenii ale secolului trecut, mișcarea de eliberare națională și socială a românilor din Transilvania; pe cîteva panouri consacrate acestei probleme sunt expuse fotografii mari, privind acțiunile de masă ce au avut loc în Transilvania și în România în anii 1892—1894, documentele importante redactate de fruntași transilvăneni ai luptei de eliberare a românilor, publicate în presă.

Următoarea sală este afectată mișcării memorandiste. Fotografii, documente originale oglindesc faptul că mișcarea memorandistă a populației românești din Transilvania pentru recunoașterea drepturilor sale sociale și naționale reprezintă acțiunea politică cea mai însemnată de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, cu mare răsunet în România și în opinia publică europeană.

Sunt expuse portretele principaliilor autori ai Memorandumului din 1892 printre care: I. Rațiu, Gh. Pop de Băsești, V. Lucaciu și fotografii originale din timpul procesului, deasupra cărora sunt scrise cunoștutele cuvinte ale lui Ioan Rațiu la proces: „Existența unui popor nu se discută ci se afirmează”. Tot în această sală sunt relevate acțiunile de solidaritate, care au avut loc în întreaga țară, cu mișcarea memorandistă. Pe alte panouri este marcată poziția mișcării muncitorești față de lupta socială și națională a românilor din Transilvania.

„Vom desobi pe români din Austro-Ungaria, ne vom vîrsa singele pentru independența lor, dar împreună cu despotismul militar al străinului vom aziărî despotismul burgheziei” scriau socialistii din România în „Dacia viitoare”.

„Sînt din toată inimă cu români din Transilvania, în luptă lor pentru dreptate și viață” scria din Franța, Emile Picot. Mersul înainte al societății românești, dezvoltarea economică, socială și culturală a țării determinau cu necesitate la începutul secolului al XX-lea, unirea într-un singur stat a poporului român. Aceasta era o necesitate nu numai în fața poporului român, dar și în fața altor popoare care se găseau în același stadiu istoric.

Fig. 4. Vedere generală la Alba-Iulia, 1 decembrie 1918.

Una din sălile mari din muzeu are ca început tocmai asemenea expoziție, care subliniază puternicele acțiuni sociale și naționale desfășurate în această perioadă. De asemenea este marcată creația secciei române a Partidului Social Democrat din Ungaria și Transilvania. Dintre cele mai de seamă acțiuni sociale remarcăm răscoalele târânești din 1907 și ecoul lor în Transilvania.

În continuare expoziție redau aspecte din dezvoltarea artei, științei și culturii în Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea.

Un alt grupaj de documente și fotografii se referă la izbucnirea primului război mondial.

Muncitorii organizați de P.S.D., au inițiat importante demonstrații și greve, care au culminat cu manifestația de la 13 iunie 1916 din Galați. Primul război mondial a avut un caracter imperialist dar poporul român nu a participat la acest război călăuzit de intenții de cotropire și anexiuni teritoriale. Sub presiunile puterilor Antantei, cercurile conducătoare din țară au hotărât intrarea în război alături de Antanta, care promitea sprijinul ei, în satisfacerea revendicării unirii Transilvaniei cu țara.

„Astfel participarea ţării noastre în război alături de acestă coaliție — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, la ședința jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată sărbătoririi semicentenarului unirii Transilvaniei cu România — a coincis cu dorința arădtoare a maselor largi populare de a

realiza unirea cu Transilvania, făurirea statului român unitar”.

Sunt evocate apoi faptele legendare ale ostașilor români în luptele de la Mărășești, Mărăști și Oituz din vara anului 1917.

Pe un panou special este prezentată victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie 1917 și importanța ei pentru proletariatul mondial.

Războiul, infringerea militară a coaliției puterilor centrale și în primul rînd a imperialismului german, prăbușirea imperiului habsburgic și a imperiului țarist, au ascuns la maximum contradicțiile orînduirii capitaliste, ceea ce a determinat apariția unor mari mișcări sociale și naționale, desfășurarea unor profunde transformări revolutionare, cu repercușiuni asupra evoluției ulterioare a numeroase state din Europa.

Exponatele acestei săli redau cronologic descrierea evenimentelor istorice premergătoare marului act de la 1 decembrie 1918.

Pe un grafic sunt marcate momentele destrămării monarhiei austro-ungare și constituirea noilor state naționale.

După cum reiese dintr-un text, în toamna anului 1918 revoluția burghezo-democratică a cuprins Transilvania. Mișcările sociale pentru drepturi și libertăți democratice se impăiateau strins cu mișcarea de eliberare națională a poporului român, la care participau forțe sociale largi, rolul hotăritor avindu-l masele populare.

Este marcată în contextul evenimentelor creația Consiliului național român la 29 octombrie

1918. Remarcăm portrete și ziară originale ca „Românul”, „Adevărul”, „Gazeta poporului”, „Unirea”, „Socialismul” etc. care au pregătit propagandistic unirea Transilvaniei cu România. Pe o hartă sunt marcate principalele centre ale acțiunilor naționale și sociale din Transilvania în preajma lui 1918, principalele centre unde s-au constituit consiliu și găzdui naționale, localități unde au avut loc greve la sfîrșitul anului 1918, comune din Transilvania, unde au avut loc acțiuni țărănești și s-au constituit consiliu și găzdui naționale locale. Trei panouri sunt dedicate pregătirii Adunării Naționale de la Alba Iulia.

Spicium cîteva din titlurile ziarelor: „Către națiunea română”, „Veniți la Alba Iulia”, „Către toate consiliile naționale române”. Fotografi semnificative cu delegați din diferite centre anunță marele eveniment.

Cel mai grandios panou din această sală și din muzeu este, cum e și firesc, panoul consacrat evenimentului de la 1 decembrie 1918.

O fotografie de mari proporții prezintă adunarea celor peste 100 000 de țărani, muncitorii și orășenii. Vizitatorul este profund emoționat cînd recitește în documentele vremii hotărîrea Adunării expusă de Vasile Goldis: „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania și Banat adunată prin reprezentanții lor îndreptățiti la Alba Iulia, în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dinșii cu România”... Multă contemporană ai evenimentelor, trecind prin față exponatelor, își amintesc de uralele nesfîrșite care au răsunat atunci pe Cimpul lui Horea.

Unirea Transilvaniei cu România, piatră de temelie în istoria poporului nostru, a creat cadrul statal al dezvoltării României moderne, a avut o puternică înrăurare asupra întregii evoluții economice, politice și sociale a țării noastre. Înfăptuită în condițiile regimului burghezo-moșieresc, unirea nu a fost însoțită însă de satisfacerea deplină a aspirațiilor de dreptate socială a maselor populare, care au fost nevoie să poarte mai departe neconveniente lupte de clasă pentru eliberarea de sub jugul exploatației.

Toate exponatele prezентate în continuare pînă în ultima sală sintetizează logic aceste aspecte ale luptei clasei muncitoare în frunte cu Partidul Comunist Român de-a lungul anilor 1921—1933, apoi lupta împotriva pericolului fascist, pentru unirea tuturor forțelor democratice ale țării, rezistența antifascistă din anii războiului hitlerist, culminând cu victoria insurecției armate de la 23 August 1944.

Intr-o grafică deosebită sunt prezентate apoi, sintetice, evenimentele trăite de contemporani de la victoria insurecției armate pînă în zilele noastre, marile realizări ale socialismului victorios din România.

Muzeul Unirii, așa cum este organizat, este un omagiu prețios pentru toți aceia care, prin creația, strădania, jertfa lor au făcut cu putință viața pe care o trăim noi astăzi.

MARTURII DESPRE UN GLORIOS EVENIMENT AL ISTORIEI NAȚIONALE

I. LUPESCU

În sirul manifestărilor consacrate aniversării semicentenarului unirii Transilvaniei cu România se inscrie și expoziția documentară organizată în București de către Muzeul de istorie a Partidului Comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România, cu concursul Arhivelor Statului.

Prin exponatele sale — documente originale sau copii tipografice, publicații și fotografii de epocă, cărți și reviste etc. — expoziția atestă că făurirea statului național unitar român, deziderat secular și cerință obiectivă a progresului economic și social-politic este rezultatul unui îndelungat proces de dezvoltare a societății pe pămîntul patriei noastre, a unui lung și de lupte duse de masile muncitoare, de forțele progresiste ale societății, a mișcării de eliberare națională a poporului român.

Exponatele primelor panouri amintesc evenimentele cruciale ale primului mileniu. În spațiul carpato-danubian — marcat pe o sugestivă hartă — s-a format în primele veacuri ale crei noastre poporul și limba română ca rezultat al sintezei dacو-romane și al asimilării altor populații. Aici, pe vatra strămoșecască — unde se află statonic, împotriva furtunilor istorice — poporul român s-a dezvoltat neconitenit, a rezistat valurilor migrațioare și a constituit primele formațiuni statale — cnezatele și voievodatele.